

Kubançbek Bakiyev

(1952)

Kubançbek Bakiyev, 25 Şubat 1952 tarihinde Oş ili Lenin ilçesine bağlı Gava köyünde doğdu. 1977 yılında Kırgız Devlet Üniversitesinin Hukuk Fakültesini, 1992 yılında Kırgız-Bulgar Kamu Yönetim Fakültesini bitirdi. Şiir ve nesir eserleri yazdı. "Caz Eñsegen

Cansezim (Baharı Arzulayan Gönül)" adlı şiir, "Elden Alıp Elge (Halktan Alıp Halka)" adlı tarihi hikayeler kitapları ile "Darıyalar Cayıkta Koşuluşat (Irmaklar Yassı Yerinde Birleşirler)" adlı tarihi romanın yazarıdır.

Tarihiy Roman

DARYALAR CAYIKTA KOŞULUŞAT / NEHİRLER DURGUN YERDE KESİŞİR

ALIMKUL ATALIKTIN KATI
SUUK KABAR

ALIMKUL ATALIKTIN MEKTUBU
KÖTÜ HABER

Cakıpbek han kurultayda "Atalık Kazı" atanın algandan kiyin, cañı dem menen işke kirdi. Atalık cönötkön carlık, biyligin çıñap aluuga ubaktıluu bolso da şart tüzdü, colun açkan katarı Sultan Seyit handın, Atalıktın atınan oy cetse da, kolu cetpegen maksattardı işke aşırıuga beslenip kirişti.

- Datkam, bir belesti aşık okşodu. Colubuzda köp belester turat. Kantip aşabız?

- Aziretim, beles bolgondo ceñil bolmok. Algaçkı oor davandan aşık deñiz! Emki maksat, davandardan kar etişin kütüügö akıbız, ubaktıbız da cok. Menimçe, Kokondon ar kaçan koldoo kele berbeyt. Maselen, Atalıgıbız uulun üylödü, eñçisin berdi, endi boldu, kalganı özübüzdön. Öz tuşoobuzdu özübüz kesüüdön başka colubuz cok.

- Sözüñüz kaletsiz tuura, Datkam. Birok, nege Kokon bizge toktotuşu mümkün.

- Uguşuma karaganda, orustar Taşkendi almayınca es albayt. Alar için al cer - eñ maanilüü tüyün...

- Men Alımkul Atalıkka işenemin, al Taşkendi "me" dep bere sala turgandardan emes.

- Ooba, men da Alımkul atalıkka işenemin. Biroki Buharalıklar eç cok degende beytaraptıktı saktaşa alsa... Musulman ölkösü katarı bizge tikeley askeriy cardam berbesin, Oro-Töböğö kayta-kayta kol salgandı koy oturuşa, tuugandığın, musulmandığın irastagan boluşaar ele. Menimçe, alardın çolok akılında Taşken koldon kolgo ötöt, anan birotolo mençiktep alabız degen caman oyloru bar. Eger Atalıkka duşmandık kılşa, Kokonduktar tüşkön çukurga özdörü da tüşpöy koyboyt.

- Datka, Atalık Taşkendi eç kaçan berbeşi kerek!

- Men da aga işenem, hanım. Al Taşkendi kolunan çıgarsa, akırı tübü, Kokondu da tarttırıp ciberişi mümkün.

Cakıpbek Baydöölöt datkaga eleye karadı. Ukkan kulagina işenbegendey, "uşul sözdü Datkam aytıp catabı, başkabi" degendey surooluu karadı.

- Men makulmun sizge... İrasın aytkanda, azırkı tüzülgön kırdaalga karaganda bizge kaalaganday cardam bere ablasına közüm cetti. Tuşoobuzdu özübüz gana kesebiz... Datkam, Adlaş kalpa kança koşun alıp kele turgan bolgon?

Cakıpbek han kurultayda "Atalık Kazı*" unvanını aldıktan sonra, yeni moralle işe girişti. Baş Hâkim'in gönderdiği duyuru, hükümdarlığını pekiştirmeye süreli de olsa olanak sağladı, yolun açar gibi Sultan Seyit Han'ın, Atalık Kazı'nın adından, her ne kadar sözde yapılabilecek ama uygulamasının zor olduğu işleri yapmak için işe girişti.

- Beyim bir engeli geçtik galiba. Yolumuzda birçok engel var. Nasıl geçeceğiz?

- Hazretleri, geçit olsaydı kolay olurdu. İlk zor sarp dağlardan daha çetin bir deniz! Şimdiki amaç, dağlardan karın gitmesini bekleyeme hakkımız da vaktimiz de yok. Bence Hokand'dan her zaman destek gelmez. Örneğin, Atalıgımız oğlunu evlendirdi, hakkını verdi, artık yeter, kalamı bizden. Kendi yağımızla kavrulmaktan başka yolumuz yok.

- Sözüñüz elbette doğru beyim. Fakat Hokand neden bize olan desteğini kessin?

- Duyduklarıma göre, Ruslar Taşkent'i almadan durmayacaklar. Onlar için orası en önemli düğüm...

- Ben Alımkul Atalık Kazı'ya inanıyorum, o Taşkent'i "al" diye emen teslim edecek biri değildir.

- Evet, bende inanıyorum. Fakat Buharalılar hiç olmazsa tarafsızlıklarını koruyabilse... Müslüman ülkesi olarak bize doğrudan askeri yardım yapmasın, Oro-Töbö'ye tekrar tekrar yol yapmayı durdursalar, yakınlıklarını, Müslümanlıklarını ispatlamış olurlardı. Bence, bunların yarım akıllarına göre, Taşkent elden ele geçecek, sonra tamamen biz alırız, şeklinde kötü niyetleri var. Eğer Atalık Kazı'ya düşmanlık ederlerse, Hokandlıların düştüğü tuzağa, kendileri de mutlaka düşerler.

- Beyim, Atalık Kazı'nın Taşkent'i hiçbir şekilde vermemesi gerek!

- Ben de buna inanıyorum Han'ım. O Taşkent'i kaptırırız, bunun sonu Hokand'da kaybetmeye kadar gidebilir.

Cakıpbek Baydöölöt Bey'e şaşkın halde baktı. Duyduklarına inanmamış gibi, "Bunları Bey'im mi söylüyor yoksa başkası mı?" der gibi sorulu gözlerle baktı.

- Ben sizinleyim... Gerçeğini söylemek gerekirse, bugünkü oluşan duruma bakıldığında bize istediği gibi yardım edemeyeceğine inandım. Kendi yağımızla kavrulacağız... Bey'im, Şeyh Aldaş ne kadar asker getirmeye karar verdi.

- Atalık eki miñ cooker berem degen.

- Eger eki miñ cooker kolgo tiyse, Nıyazbektin koşunun koşkondo on miñden aşat, ceke özübüzgö karastuu on eki miñ mençik cookerge ee bolobuz. Bile-sizbi, alar menin aytkanımdı eki kılbage azamattar! Emi men, dağı keminde cıyırma miñ cooker cıynasam, Ürümçügö cürüşkö çıgam. Handıktın eeligin keñeytem. Payduvalın urabas kılıp bekemdeym, anan Atalık eköobüz küçübüzdü biriktirebiz da, "çakırılbage kelin-derdi" Daşti-Kıpçakka sürüp çıgarabız.

- İnşalla, inşalla, tileğinizge cetiñ, Caratkan Egem koldosun! - dedi Baydöölöt datka başın iykegiley.

Taşbek datka taza kırılğan başın kolu menen kaşılaj, sözgö aralaştı:

- Arkandı uzun taştaganıñızga irazımın, Aziretim. Bul cerdin Kırgızdarınan on miñ cooker toptoy alasızbi? Kep oşondo...

- Kocolordon, sopulardançı? - dep Nıyazbek üçöönö suroo saldı.

- Hanım, sopu, kocolor sizge ak kızmat kılarına işene berbeym, - dep başın çaykadı Baydöölöt datka.

- Tuura baamdaganıñız datkam! Men da uşunday oydomun, şek alamin. Bizdin duşmanımız - içibizde. Taşbek datka, Nıyazbek miñbaşı siler kanday oyloy-suñar?

- Uşul cerde köp cıldan beri çaşagan Nıyazbek ayt-sın! Eldin kulk-münözü aga beşten belgiliü emespi, - dey saldı Taşbek datka.

Üçöö Nıyazbekti ümüt kılğanday karadı. Dosu, müdöölöşü katarı özünö cakin körgön Cakıpbek, azır andan omoktuu oy ugaarına işengendey, adatınça oñdono oturdu. Nıyazbek kıroo baskan moyloosun çıyrata oyun toptodubu, Taşbek datkanın bergen suroosu degençelik aga karadı:

- Datkam, menimçe biylikti caman körgön kişini, eldi uçuratuu kıyındır. Alardın Kırgızdardan ayırması, uruu, urukka emes, muşirikterge - özdörün "Allanın uulubuz" dep sanagandarga bölünöt, alar ötö uyumçul kelet, musulman dinin saktoočular katarı gazavatka kötörülüügö ar kaçan dayar. Alar da biylik eeleri boluudan kaçpayt, menimçe, kocolor Kokon döölötünön iyba kılal. Eger Kokon bizge sırtın saldı degiçe, biylikti öz koldoruna aluuga sözsüz umtulal dep işene beriñiz!

Cakıpbek dosunun sözünö "tüşünbödüm" degendey Baydöölöt datkaga karaganda, al ar bir sözün salmaktay tüşündürö süylödü.

- Hanım, Nıyazbek dosuñuz bul cerdin elinin kaysı uraanga özgöçö baş iyerin, kanday Tuu aldında başın biriktireerin ötö bilgiçtik menen cakşı ayttı. Tarihi tereñge ketken tariykatçılar, kırgızça aytkanda tübölük-tüü cındık aalamına alıp baruuçuların colunda payda bolgon sopular, eşender, anan barıp kocolor, kiyinçeraak bölündü, carındı bolgon "ak takıyaluu", "kara takıyaluu" lardın ança-mınçağa buzula koygus küçtüü agımı, biylikke ar kaçan umtuluşu mümkün dep tuura baaladı.

Ekinçiden: Ceti Şaar handığın Kokon döölötünün bir tanabı katarı kabıladaşkanı üçün, azırınça bizge emes, Sultan Seyit hanga kol kötörüügö, biylik talaşuuga batı-na albaşı şeksiz...

- İki bin asker vereceğim dedi.

- Eger iki bin asker gelirse, Nıyazbek'in ordusunu da katınca on beş bini geçer, sadece bize ait on iki bin özel askere sahip olacağız. Biliyor musunuz, onlar bir dediği-mi iki etmeyen yiğitler! Şimdi ben, en azından yirmi bin asker toptasam, Urumçı'ye yürüyüşe geçeceğim. Hanlığın sınırlarını genişleteceğim. Başkenti yıkılmaz kale yapacağım, sonra Atalık Kazı'yla gücümüzü birleştirip "davetsiz misafirleri" Daşti-Kıpçak'a süreceğim.

- İnşallah, inşallah, dileğimize ulaşın, Yaratan Tanrım kollasın! Dedi Baydöölöt Bey başını sallayarak.

Taşbek Bey daha yeni usturaya vurulmuş kafasını kaşdı ve söze karıştı.

- Halatı uzağa atmanızdan memnunum, Hazretleri. Buranın Kırgızlarından on bin asker toplayabilecek miyiz? Asıl mesele bu.

- Mollalardan, sofilerden? Diye Nıyazbek üçüne soruyla yöneldi.

- Hanım, sofilerin, mollaların size iyi niyetle hizmet edeceklerini sanmıyorum, dedi başın olumuz şeklinde iki yana sallayarak Baydöölöt Bey.

- Doğru tahmin etmişsiniz Bey'im! Ben de böyle düşünüyorum, şüpheliyim. Bizim duşmanlarımız içimizde. Taşbek Bey, Nıyazbek Binbaşı, siz neler düşünüyorsunuz.

- Burada uzun yıllardır yaşayan Nıyazbek söylesin! Halkan huyunu, suyunu beş parmağı gibi bilir ya, deyiver-di Taşbek Bey.

Üçü de Nıyazbek'e ümitle baktılar. Dostu ve yandaşı olarak, kendine daha yakın hisseden Cakıpbek, şimdi ondan akıllıca fikirler duyacağına inanıyor gibi, âdetince kendini düzelterek oturdu. Nıyazbek sanki kırağı çalmış bıyıkların kıvrılarak düşüncelerini topladı. Taşbek Bey'in sorusu der gibi ona baktı.

- Bey'im, bence iktidarı sevmeyen adamı, halkı yenmek zordur. Onların Kırgızlardan farkı, boylara değil, muşiriklere - kendilerini "Allah'ın oğluyuz" diye düşünenlere ayrılırlar. Bunlar oldukça iyi teşkilat yapısına sahiptir; İslam koruyucuları gibi savaşmaya her zaman hazırlar. Onlar da iktidar sahibi olmaktan kaçmazlar, isterler. Bence mollalar Hokand devletinden çekiniyorlar. Eger Hokand bize sırtını dönerse bilin ki, iktidarı ele geçirmek için mutlaka harekete edebileceklerine inanın!

Cakıpbek dostunun sözlerini "anlamadım" der gibi Baydöölöt Beye bakınca, o her bir sözünü ölçerek anlatmaya başladı.

- Hanım, Nıyazbek dostumuz buranın halkının hangi nidaya özellikle baş egeceklerini, hangi bayrak altında birleşeceklerini, büyük bir bilgelikle güzel anlattı. Tarihi derinlere dayanan tarikatçılar, Kırgızca söylemek gerekirse sonsuz hakikat âlemine ulaştıracakların yolunda ortaya çıkan sofiler, şeyhler sonra mollalar, daha sonra ayrılan, bölünen "Ak Takvalıların", "Kara Takvalıların" küçük şeylerle bozulmayacak kadar sağlam akımı, iktidar için her zaman harekete geçmeleri mümkün, diyerek doğru sonuc çıkardı.

İkincisi: Yedi Şehir Hanlığını Hokand Devletinin bir müttefiki olarak kabul ettikleri için, şimdilik bize değil, Sultan Seyit Han'a baş kaldırmaya, iktidar mücadelesine girmeye cesaret edemeyeceği kesin...

- Bu "tariyatçılardın tamırı tereñge ketken" degeniñizge ançalık tüşünö berbedim, Datkam, - dedi Taşbek datka ordunan kozgolo.

- "Sözdü ubagında aytpasa atası ölot" deyt, surap kaldıñız aytıp bereyin, mümkün, oşondo sizderge alardın kançalık deñgeelde uyumçuldugu, bizge korkunuçtuulugu tüşünüktüürök bolor, - degen Baydöölöt datka sözün kayradan cay, salmaktuu ulantı.

- Kiyinki mezgilde sopu, eşen, kocolor uyumdarın musulman aalamında calpısınan "tariyatçılar" ce "tübölüktüü çındık aalamına alıp baruuçular" dep koyuşat. Arapça "Safva", Kırgızça "Sopu" - taza, ıyık degendi bildiret. Sopuların tarihıy kaada-saltı, ırım-cırımдарı tereñge ketken degenimdin sebebi, algaçkı sopular uyumu Muhammed Aley Salam paygambarıbızdın tuşunda ele, "ahl as-suffa", başkaça aytkanda, meçittin ce paygambardın üyünün peşayvanında, şıypañında çaşap kün körgön üy-cayı çok, kedey-kembagal musulmandardan kuralıp, paygambardın osuyatın, Kurani Kerimdin anıktmaların, ce Arapça "ahl as-sunna i va-l camaa" - Sunnanı tak saktoonı, ıksız baylıktan, mansaptan, tartipsiz cürümturumdan özün alıp kaçuuçu, ar türdüü kıyınçılıktarga sabırdıululuk menen çıdap, ar dayım tozok otu bar ekenin köñülgö bekem tutuunu, Alla Taalaga künü-tünü tınımsız sıyınıp, oozdu bek karmoo kündörün köböytüünü, can kumarınan dil, añ-sezim kumarına can dili menen berilip, köbünese eldin cakır katmarı menen cakın boluunu ügüt-töşkön. Sopular katardagı musulmandardın kızıqılıgın caktagandıktan, tez aranın içinde özgöçö küç alıp, islamdagı küç-kubattuu agımdardın birine aylana baştaganda, bir neçe, ce ondogon-cüzdögön sopular birikmelerinin başın koşkon "Tarikat" - againder uyumdarı payda bolgon. Tariyatçılardın korkunuçtuulugu - alardın uyumçuldugunda. Maselen, tariyatçılardın içki tüzülüş tartibi tömönküsi cogorkusuna "kiñk" etpey baş iygen, ustazı üçün kerek bolso canın da sadaga çabuuga dayar turgan beş tepkiçtegi sopular-muridderden turat.

- Bu "tarikatçılardın kökü derinlere gidiyor" demenizi tam olarak anlayamadım, Beyim, dedi Taşbek Bey yerinden kıpırdanarak.

- "Sözü vaktinde söylemezseniz babası ölür" derler, mademki sordunuz söyleyeyim; belki o zaman size onların ne derecede teşkilatçı ve bize karşı tehlikeli olduğunu anlatma olanağı olur, diyen Baydöölöt Bey, sözlerine vakur bir şekilde devam etti.

- Sonraları sofî, şeyh ve mollalar teşkilatlarını genel olarak İslam âleminde "Tarikatçılar" veya "Sonsuz Gerçek Âleme Götürenler" dediler. Arapça "Safva", Kırgızca "sopu", temiz, kutsal anlamına geliyor. Sofîlerin tarihi örf adetleri, gelenekleri derinlere kadar gitmiştir dememin sebebi, ilk sofîler teşkilatı Muhammed s.a.v. peygamberimiz zamanında "Elh as Suffa", başka bir deyişle, mescidin ya da peygamberin etrafında yaşayan, evsiz barksız, yoksul Müslümanlardan oluşmuş, peygamberin vasiyetini, Kuran-ı Kerim'in açıklamalarını, ya da Arapça "Ehl as-sunna i va'l camaa"-Sünneti hep korumayı, helal olmayan zenginlikten, makamdan, hoş olmayan davranışlardan kendini korumayı, her türlü zorluklara karşı sabırla dayanmayı, her zaman cehennemini varlığını hatırla tutmayı, Allah'a gece gündüz ibadet etmeyi, oruç günlerini fazlalaştırmayı, tüm kalbini vererek, çoğunlukla halkın fakir kesimiyle yakın olmayı tercih etmelerini öğütlemişlerdir. Sofîler, saflarındaki Müslümanların çıkarlarını kolladıklarından, çok kısa bir süre içinde, İslamiyet içerisinde güçlü akımlardan olmaya başlayınca, birkaç ya da onlarca, yüzlerce sofî örgütlerini bir araya getiren "Tarikat" örgütleri ortaya çıktı. Tarikatların korkutucu yönü; bunların çok iyi teşkilatlanmış olmaları. Örneğin, tarikatların içyapıları; üste altın kesin itaati, üstadı için gerekirse gözünü kırpmadan canını feda etmeye hazır; beş basamaktan oluşan sofî-müritlerden oluşur.